

**Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського**
**Навчально-науковий інститут педагогіки, психології, підготовки
фахівців вищої кваліфікації**

**Становлення особистості
майбутнього фахівця в умовах
підготовки до професійно-
педагогічної діяльності:
діалог зі стейкхолдерами**

Вінниця – 2022

УДК 378.147.091.33

C76

DOI: 10.31652/978-966-2022-1(M)-1-275

Рекомендовано до друку вченою радою Навчально-наукового інституту педагогіки, психології, підготовки фахівців вищої кваліфікації Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (протокол № 5 від 08.12.2021 р.).

Рецензенти:

Акімова О. В., д.п.н., професор, завідувач кафедри педагогіки, професійної освіти та управління освітніми закладами Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського

Ткачук С. І., д.п.н., професор кафедри професійної освіти та технологій за профілями декан факультету інженерно-педагогічної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

Становлення особистості майбутнього фахівця в умовах підготовки до професійно-педагогічної діяльності: діалог зі стейкхолдерами: монографія / за ред. акад. Р. С. Гуревича. Вінниця: ТОВ «Друк+», 2022. – 276 с.

У монографії представлено результати багаторічного дослідження в галузі професійної педагогіки щодо використання інноваційних та інформаційних технологій для розвитку фахових компетентностей майбутні фахівців закладів професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти, проаналізовані наукові публікації з відповідних напрямів досліджень, охарактеризовані особливості використання сучасних цифрових технологій для становлення особистості майбутніх фахівців.

Для здобувачів вищої освіти різних ступенів, науково-педагогічних і педагогічних працівників закладів освіти різних рівнів.

© Автори розділів

© Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського

ЗМІСТ

Р. С. Гуревич

Передмова..... 5

Розділ 1. Використання цифрових освітніх ресурсів у закладах професійної (професійно-технічної) освіти*А. І. Безуглий, В. О. Уманець, В. В. Яковлєв*

Упровадження засобів Google Workspace в освітній процес закладів професійної освіти..... 8

В. М. Бойчук, Л. А. Сікорака

Методика формування економічної компетентності в умовах професійної (професійно-технічної) освіти..... 25

О. М. Бура, О. Д. Дмитрик, Л. В. Куцак

Роль та місце засобів хмарних технологій в освітньому процесі закладів професійної (професійно-технічної) освіти..... 40

Б. І. Замкова, А. П. Кобися, М. М. Тютюнник

Використання технологій електронного навчання у сучасній професійній освіті..... 52

С. Г. Корженко, С. Ю. Люльчак, Л. В. Мельнічук

Проектування цифрового освітнього середовища закладу професійної (професійно-технічної) освіти..... 72

Я. Жагло, С. С. Кізім

Впровадження дистанційного навчання у професійну підготовку кваліфікованих робітників закладів професійної (професійно-технічної) освіти..... 92

Розділ 2. Застосування сучасних інтерактивних технологій у фаховій передвищій освіті*Н. В. Кіржа, В. М. Кобися, І. П. Сірак*

Формування комунікативної компетентності студентів медичного коледжу в інформаційно-освітньому середовищі 113

*В. В. Кириленко, Н. М. Кириленко, А. І. Крижановський,**Л. С. Шевченко*

Використання електронних освітніх ресурсів дистанційного навчання у закладах фахової передвищої освіти..... 128

Л. Л. Коношевський, Н. Л. Черчик

Використання проектних технологій в процесі фахової підготовки фельдшерів 142

Розділ 3. Загальні проблеми вищої професійної освіти

О. М. Воронюк, В. М. Кобися, Є. К. Семенов

Використання мережевої платформи для формування професійних компетенції педагогів професійного навчання..... 155

Г. Б. Гордійчук, К. О. Данилишина

Використання інформаційно-освітнього середовища у підготовці майбутніх педагогів професійного навчання..... 179

Т. М. Горохівська, Р. С. Гуревич

Діагностичні інструменти моніторингового дослідження рівня розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів технічних ЗВО..... 195

Р. С. Гуревич, О. О. Рогульська

Формування ціннісних орієнтацій у майбутніх учителів іноземних мов засобами інтерактивних технологій..... 210

М. Ю. Кадемія, В. А. Москов, Н. Р. Опушко

Використання інформаційного освітнього середовища для формування економічної компетентності майбутніх керівників закладів освіти у процесі магістерської підготовки..... 229

А. С. Кушнір, Л. С. Шевченко

Smart-технології в освіті як чинник цифрового розвитку суспільства..... 247

О. І. Луценко, І. Ю. Шахіна

SMART-технології в освіті..... 263

ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ ЗАСОБАМИ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

DOI: 10.31652/978-966-2022-1(M)-210-228

Р. С. Гуревич

доктор педагогічних наук, професор, дійсний член (академік) НАПН України, директор Навчально-наукового інституту педагогіки, психології, підготовки фахівців вищої кваліфікації Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського
<https://orcid.org/0000-0003-1304-3870>

О. О. Рогульська

доктор педагогічних наук, доцент кафедри іншомовної освіти та міжкультурної комунікації Хмельницького національного університету
<https://orcid.org/0000-0001-5603-0274>

The article deals with the problem of developing values-based orientations in future foreign language teachers with interactive technologies. The authors claim that such concepts as “value” and “values-based orientations” are much covered by researchers in the field of philosophy, sociology, psychology and pedagogy. These definitions serve as the basis for shaping the life philosophy of future teachers. At the same time, emphasis is placed on the main values of the teaching profession.

The authors’ practical achievements have allowed them to discover effective ways to overcome didactic barriers, nurture sustainable motivation for professional activity and professional values-based orientations in future foreign language teachers. Indeed, applying interactive technologies as a tool of professional activity creates motivation “towards the end result”, which is especially important in teacher training. Interactive technologies can be divided into four groups, depending on lesson goals and learning/teaching forms.

Furthermore, interactive technologies contribute to students’ intellectual development, increase their motivation towards professional and cognitive activity, develop their professional values-based orientations, ignite their interest in the non-standard organization of the educational process, nurture their creative skills, teach them to identify, formulate and solve different problems, encourage them towards self-development, strengthen their creative and critical thinking.

Keywords: *values, values-based orientations, interactive technologies, training, development, future teacher, foreign language teacher.*

Мотивація до навчальної та професійної діяльності посідає провідне місце в структурі діяльності особистості майбутніх учителів іноземних мов та є одним з основних понять, що використовують для пояснення рушіїв, мотивів здобуття певної професії. Посутню роль в осмисленні проблеми мотивації особистості до професійної діяльності виконують дослідження, котрі розкривають понятійну основу мотивації (Г. Костюк, О. Леонтьєв, Р. Немов, С. Рубінштейн та ін.); характеризують сутність мотиву професійної діяльності (Р. Гуревич, Е. Зеєр, Є.Ільїн, Л. Кандибович, С. Каверін, Е. Климов, Т. Ладзіна,

А. Маркова, Н.Нестерова, А. Овчаренко, Н. Степанченко та ін.); описують особливості розвитку мотивації навчальної діяльності студентів (Р. Бібріх, І. Вартанова, І.Васильєв, В. Давидов, Н. Єлфімова, Є. Ільїн, М. Матюхіна, В. Моргун, А.Орлов, Л. Фрідман та ін.); витлумачують мотивацію навчально-професійної діяльності студентів (О. Арестова, Н. Бакшаєва, А. Вербицький, М. Делеу, М. Д'яченко, А.Реан та ін.); з'ясовують особливості формування мотивації до різноманітних видів діяльності (В. Асеев, А. Маркова, В. Климчук, О. Сидоренко).

Поняття мотивація в психолого-педагогічній науці розкриває процес, унаслідок якого певна діяльність набуває для особистості значення, створює стійкість інтересу до неї й перетворює зовні задані цілі діяльності у внутрішні потреби особистості. А. Маркова стверджує, що найвищий рівень оволодіння фахом пов'язаний не стільки з продуктивністю діяльності, скільки зі специфікою мотивації особистості, її ціннісними орієнтирами, самоутвердженням. Таке розуміння допомагає зробити висновок про те, яке значення має вибрана професія для людини [8, с.299].

А. Реан трактує «мотивацію» як внутрішнє спонукання до активності, що пов'язане із задоволенням певної потреби як сукупність стійких мотивів, із певною ієрархією, що в подальшому виражає спрямованість особистості [20]. На думку І. Зимньої, мотив – це те, заради чого відбувається діяльність, уявлення, ідеї, почуття та переживання. Науковець описує поняття мотивації як механізм співвідношення зовнішніх і внутрішніх факторів поведінки людини, що впливає на конкретні форми діяльності. Поняття мотиваційної сфери передбачає ефективну й вольову сфери особистості, тобто переживання та задоволення потреб [14, с. 125].

Н. Каньоса вважає, що в системі навчання в закладах вищої освіти (ЗВО) під мотивацією до професійної діяльності розуміють: сукупність чинників і процесів, які, відображаючись у свідомості, спонукають і спрямовують особистість до вивчення майбутньої професійної діяльності. При цьому мотиви професійної діяльності прогнозують усвідомлення предметів актуальних потреб особистості (здобуття вищої освіти, саморозвиток, самопізнання, професійний розвиток, підвищення соціального статусу тощо), що задовольняють за допомогою виконання навчальних завдань і які спонукають до опанування майбутньої професійної діяльності [7].

За висловом Н. Іванової, мотивація постає багатofункційною детермінантою окремих дій і поведінки особистості, але насамперед такою, що спонукає й регулює діяльність. Дослідниця стверджує, що мотивація майбутніх фахівців до професійної діяльності – це процес формування мотивів залежно від інтелектуальних й індивідуально-психологічних особливостей та впливу чинників (зовнішніх і внутрішніх, позитивних і негативних), які активізують, регулюють і спрямовують поведінку на сумлінне та якісне виконання професійних завдань. Формування й розвиток мотивації до професійної діяльності повинні спонукати до діяльності, зумовлювати її конструктивну організацію, регуляцію та корекцію [6, с.21].

Серед основних функцій мотивації особистості до професійної діяльності варто виокремлювати такі: спонукальна – актуалізує наміри

особистості виконувати конкретний вид діяльності та активізує певну поведінку щодо її реалізації; організаційна – окреслює можливі способи дій для реалізації актуальних мотивів і досягнення професійних цілей; регуляторна – зумовлює необхідну поведінку, активізує та спрямовує певні дії, необхідні для задоволення потреб і реалізації актуальних мотивів; корегувальна – забезпечує оптимальність дій та за потреби їх зміну, залежно від рівня значущості актуального для фахівця мотиву. Учені диференціюють мотиви на зовнішні та внутрішні. Зовнішні мотиви передбачають потреби людини, такі, як матеріальні блага, престиж вибраної професії, повага. Зовнішній мотив буває позитивним та негативним. Позитивний мотив передбачає постійне досягнення успіху, тобто мотивацію на успіх; негативний – зосередження людини на негативах, невдачах, покараннях, тобто мотивацію на невдачу [12, с.93].

Внутрішні мотиви прогнозують професійну діяльність, що має основне значення для особистості. До внутрішніх мотивів зараховують процесуальні, результативні й мотиви саморозвитку, які виходять на самоосвіту та самовдосконалення [4, с.56]. Внутрішня мотивація є результатом життєвого досвіду людини; вона, зазвичай, є стабільним утворенням, яке виявляється в різноманітних ситуаціях. Освітня діяльність вищої школи має бути спрямованою на формування й збагачення мотивів до майбутньої професійної діяльності та інтеграцію теоретичної підготовки й практичної діяльності. У разі фахової зорієнтованості всіх дисциплін, доцільної організації навчальної й виробничої практики, налагодження оптимальних взаємин між викладачами й студентами, високорівневої підготовки курсових, дипломних і магістерських робіт, турботи про психологічну безпеку та свободу особистості, організації продуктивної науково-дослідницької діяльності студентів можна розвинути мотивацію до професійної діяльності та творчої активності [4, с.57].

У працях, присвячених формуванню особистості майбутнього професіонала, чільне місце посідає питання професійних ціннісних орієнтацій. Поняття «цінність», «ціннісні орієнтації» постають об'єктом ретельної уваги сучасних дослідників у галузі філософії, соціології, психології та педагогіки. Теоретичний аналіз наукової літератури засвідчує, що цінності й ціннісні орієнтації слугують базисом для формування життєвої позиції. Саме ціннісні орієнтації дають основу для формування особистості, детермінують її поведінку та впливають на вибір й особливості засвоєння професії [6, с.21].

Під «формуванням» цінностей розуміють не примусовий зовнішній вплив на особистість, а створення умов для її саморозвитку, самовдосконалення, залучення студентів до духовно спрямованої навчально-виховної та перетворювальної діяльності. Завдяки цьому процесу, сформовані цінності інтеріоризовані в особистісні якості студентів і мають знаходити свій вияв у вчинках, поведінці й діяльності [15; 16].

Передумовою професійного становлення майбутнього вчителя є зростання його професійної позиції, що трактують як складну систему цінностей особистості, де установки, інтереси, світоглядні категорії і ставлення суб'єкта до загальнолюдських цінностей на єдиній основі регулюють практичну діяльність [12, с.93]. Професійні ціннісні орієнтації

соціально спрямовані, що відображені в нормативно-правових актах та інструкціях, які регулюють професійну діяльність фахівця. Л. Ведерникова, Н. Сушик зараховують до чинників і засобів формування професійних ціннісних орієнтацій студентів поінформованість майбутніх фахівців про зміст та специфіку професії [16, с.14].

У науці домінує думка про те, що професійно-ціннісні орієнтації педагога – це сукупність стійких виявів ставлення особистості до педагогічної праці, які формуються на основі усвідомлених педагогічних цінностей і втілюються в професійній діяльності, позначаючись на її змісті та способах досягнення фахової мети. Варто виокремити такі основні цінності професійної діяльності вчителя:

- ціннісне ставлення до своєї професійної діяльності;
- ціннісне ставлення до особистості дитини як унікальної індивідуальності, суб'єкта діяльності, спілкування й міжособистісних відносин;
- усвідомлення соціальної значущості професії педагога;
- орієнтація на формування повноти людської особистості, її суб'єктності й активності;
- ціннісна орієнтація на творчість у професійній діяльності;
- орієнтація у своїй професійній діяльності на загальнолюдські цінності, зокрема на добро, любов, красу, здоров'я, культуру, духовність [15, с.98].

Одним із найбільш значущих компонентів упровадження успішної професійної діяльності справедливо називають сформовані професійно-ціннісні орієнтації педагога, що оптимізують його професійно-особистісний розвиток, інтенсифікуючи внутрішні механізми особистості (потреби, інтереси, мотиви, настанови, ставлення).

Професійно-ціннісні орієнтації мають стратегічне значення для поведінки й діяльності, окреслюють напрями фахової роботи. Навчання в закладі вищої освіти – це лише початок формування професійної майстерності, але за умов неперервності пізнавальної діяльності людини університет стає провідним фундаментальним чинником формування позитивного ставлення до професійної діяльності, до процесу вдосконалення професійної майстерності, інтелекту й особистості в цілому, стимуляції потреби людини в самостійному накопиченні знань і вмінь.

Практика викладацької діяльності педагогів вищої школи доводить, що формування мотивації до професійної діяльності та професійно-ціннісних орієнтацій студентів – процес складний і багатофакторний. Очевидно, що під час навчання в ЗВО студент постає перед низкою проблем, пов'язаних, насамперед, із адаптацією до нової дидактичної ситуації, що принципово відрізняється від шкільної формами й методами організації навчального процесу. Такі труднощі створюють своєрідний дидактичний бар'єр, що має бути подоланий.

Ефективними шляхами подолання дидактичних бар'єрів, формування стійкої мотивації до професійної діяльності та професійних ціннісних орієнтацій у майбутніх учителів іноземних мов є:

- ретельне вивчення специфіки майбутньої фахової діяльності, її

суспільної ролі, вимог до знань, умінь, навичок фахівця, котрі він має опанувати в процесі опанування всіх курсів;

- формування в студента уявлень про сучасну модель успішного фахівця, стимулювання до окреслення перспектив фахової самореалізації;

- становлення позитивної «Я-концепції», адекватне самооцінювання як суб'єкта професійної діяльності;

- побудова ієрархії ціннісних орієнтирів, що стосуються фахової діяльності;

- удосконалення вмінь самостійно опрацьовувати джерельну базу, опановувати інформаційні технології, творчо використовувати знання на практиці;

- створення умов для самопізнання, самовиховання, стимулювання бажання самовдосконалюватися;

- розвиток допитливості, створення «пізнавального» психологічного середовища в студентській академічній групі;

- зменшення особистісної та ситуативної тривожності в окремих студентів, нейтралізація їхньої невпевненості стосовно майбутньої професійної роботи, удосконалення фахових якостей, уміння проводити саморегуляцію;

- розроблення ситуацій успіху для студентів на високому рівні реалізації здібностей;

- підпорядкування процесу формування в студентів високого рівня мотивації професійного досягнення за низкою критеріїв (успішне навчання на оптимальному рівні складності, що пов'язаний із вимогами навчального курсу, а також із можливостями зони актуального й найближчого розвитку кожного студента; індивідуалізація процесу навчання; включення майбутніх фахівців у професійно-педагогічну діяльність; формування в студентів установки на власну активність і самопізнання як основу професійного самовизначення; вироблення вмінь та навичок володіння сучасними технологіями, творчого застосування їх у майбутній професійній діяльності.

Навчання набуває життєвого сенсу, якщо приносить задоволення, переживання успіху, усвідомлення особистісного зростання. Застосування інтерактивних технологій навчання як інструменту професійної діяльності створює мотивацію «зі зміщенням на кінцевий результат», що особливо важливо в професійній підготовці [12, с.93].

Інтерактивні технології навчання – це така організація процесу навчання, за якого студент обов'язково бере участь у колективному, взаємодоповнювальному процесі навчального пізнання, що базоване на взаємодії всіх учасників. Проводячи спільну діяльність у процесі пізнання, засвоєння навчального матеріалу, кожен студент робить вагомий індивідуальний внесок в обмін знаннями, ідеями, способами діяльності. Усе це проходить у доброзичливому середовищі, де панує взаємна підтримка та повага один до одного. За такого формату студенти не лише оволодівають новими знаннями, а й провадять пізнавальну діяльність, апробують її більш високі форми кооперації та співпраці. Взаємодію в освітньому процесі можна схарактеризувати як діалог на полімодульних рівнях у цілісному співіснуванні

суб'єктів освітнього процесу. Під час діалогового спілкування студенти вчаться критично мислити, розв'язувати складні проблеми на основі аналізу обставин та інформації, зважувати альтернативні думки, ухвалювати продумані рішення, брати участь у дискусіях, спілкуватися з іншими людьми. Для цього організують індивідуальну, парну й групову роботу, застосовують дослідницькі проекти, рольові ігри, проводять роботу з документами й різними джерелами інформації, використовують творчі завдання [1].

Зважаючи на відсутність у науковій літературі будь-якої класифікації інтерактивних технологій навчання, Г. Коберник, О. Комар, О. Пошетун, Н. Побірченко, Т. Торчинська запропонували умовну робочу класифікацію за формами навчання (моделями), в яких реалізовані інтерактивні технології. Науковці ділять інтерактивні технології на чотири групи, залежно від мети уроку й форм організації навчальної діяльності студентів [11, с.41].

1. Інтерактивні технології кооперативного навчання (робота в парах; ротаційні (змінювані) трійки; два – чотири – усі разом; карусель; робота в малих групах; акваріум; коло ідей). Працюючи в парах, студенти виконують різні справи: обговорити завдання чи короткий текст; узяти інтерв'ю, вивчити ставлення (думку) партнера щодо питання або твердження; критично проаналізувати роботу один іншого, підсумувати результати опанування теми й ін. За умов парної роботи та роботи в малих групах усі студенти отримують змогу висловлювати свою думку, говорити. Така робота допомагає студентам подумати, обмінятися ідеями спочатку з партнерами, лише потім озвучити їх перед аудиторією. Це сприяє розвитку навичок спілкування, критичного мислення, вміння висловлюватися, переконувати й вести дискусію [11, с.42].

2. Інтерактивні технології колективно-групового навчання (аналіз ситуації; розв'язання проблем; незакінчені речення; мозковий штурм; ажурна пилка; обговорення проблеми в загальному колі; мікрофон; навчаючи – вчусь; дерево рішень) передбачають одночасну спільну роботу всього колективу. Для організації колективно-групового навчання необхідно брати до уваги такі чинники: специфіка співпраці партнерів-одногогрупників, що відображає зовнішній світ і надає реалістичного характеру штучно створеним взаєминам; налагодження зворотного зв'язку та підтримка від членів групи, які мають аналогічні проблеми й досвід; товариська атмосфера, що сприяє формуванню нових навичок, підвищує здатність до самоєфективності в різних сферах життя; особливості групової форми роботи, що спонукають студента до самооцінювання власної діяльності, самодослідження, у ході якого можна виконувати роль глядача, ідентифікувати себе з іншими учасниками, оперувати отриманими результатами під час аналізу власних думок, емоцій, вчинків [11, 15].

3. Технології ситуативного моделювання (спрошене судове слухання; громадські слухання; симуляції; розігрування ситуації за ролями). Модель навчання в грі – це побудова навчального процесу за допомогою включення учня в гру (передусім ігрове моделювання явищ, що вивчають). Завдання педагога, який застосовує ігри в навчанні, полягає в підпорядкуванні гри сформульованій дидактичній меті. В ігровій моделі викладач постає як

інструктор (ознайомлення з правилами гри, консультування її учасників), суддя-рефері (коригування й допомога порадою щодо поділу ролей), тренер (підказки студентам, які проводять гру), голова, ведучий (організація обговорення гри) [11, с.42].

4. Технології опрацювання дискусійних питань (метод «Прес»; вибери позицію; зміни позицію; неперервна шкала думок; дискусія; оцінювальна дискусія; дебати; дискусія в стилі телевізійного ток-шоу) сприяють розвиткові критичного мислення, дають змогу вибрати власну позицію, формують навички обстоювати свою думку, поглиблюють знання з обговорюваної проблеми. Технології навчання в дискусії слугують вагомим засобом пізнавальної діяльності студентів у процесі навчання та передбачають виконання низки правил: дискусія починається з порушення спірного питання, що не містить однозначної відповіді й прогнозує різні варіанти розв'язання, зокрема протилежні; учасники не ставлять запитання: «хто має рацію, а хто помиляється в тому чи в тому питанні»; увага зосереджена на ймовірному перебігу дискусії («Чого варто очікувати за певного збігу обставин?», «Що могло б статися, якби..?», «Чи були інші можливості?»); вислови учасників дискусії стосуються порушеної теми; викладач виправляє помилки й неточності, які допускають студенти, та спонукає всіх робити те саме; твердження студентів супроводжують аргументацією, обґрунтуванням (викладач ставить студентам запитання на зразок: «Які факти засвідчують користь цієї думки?», «Як ви міркували, щоб зробити такий висновок?»); дискусія може бути розв'язана як консенсусом (ухваленням узгодженого рішення), так і збереженням наявних розбіжностей між її учасниками [11, с.43].

Розвиток особистості й вияв потреби в діяльності пов'язані з досягненням особистістю почуття задоволеності від процесу та результатів діяльності, наявністю прагнення до подолання труднощів й успішністю виконання складних завдань, бажанням продемонструвати свої можливості в процесі діяльності. Найбільш результативна така методика створення мотивації, за якої викладач звертається до формування уявлення в студентів про значення предмета в його майбутній діяльності для успішного виконання професійних завдань. Основна увага зосереджена на правильному формуванні позитивних ціннісних орієнтацій студентів щодо навчання, досліджуваного предмета й навчальної діяльності в цілому.

Як зазначають Г. Коберник, О. Комар, Н. Побірченко, О. Пометун, Т.Торчинська, потрібно розпочинати зі створення в аудиторії сприятливої психологічної атмосфери. Студентам пропонують використати позитивні емоції, які пов'язані з успіхами в минулому та майбутньому для формування нових взаємин. Вони згадують випадок зі свого життя, коли переживали великий успіх, заплющують очі та створюють картинку в уяві. Важливо звернути увагу на розмір, точність і якість цієї картинки, на ті рухи, звуки, переживання, які створюють чи супроводжують її, згадати й відчуті ті позитивні емоції та переживання, що володіли ними в той час. Студентам необхідно відчуті стан їхнього успіху та поділитися своїми відчуттями з аудиторією. Далі пропонують дати волю уяві й фантазії та на аркуші паперу

написати список своїх найбільших бажань, успіхів, яких би хотілося досягти через 5 років (наприклад, я б хотів стати успішним учителем). Через декілька хвилин викладач просить прочитати ці бажання у стверджувальній формі, начебто це вже сталося (наприклад, я закінчив університет із відзнакою та став учителем іноземних мов).

Студенти діляться своїми відчуттями. Для позитивного психологічного настрою звучить легка приємна музика. Спільно з викладачем студенти повторюють уголос або про себе текст настрою: «Тут і зараз: Я турбуватимуся про свій душевний стан. Навчатимуся опановувати свої емоції. Намагатимуся бути уважнішим до інших людей, ніж раніше. Уявлятиму себе на місці іншої особи, зичитиму їй того самого, що й собі. Неупереджено ставитимуся до людей, які мене оточують. Зосереджу увагу та спробую почути голос свого доброзичливого серця. Усвідомлюю, що довколишній світ наповнений любов'ю, світлом і теплом. Мені не потрібно боятися. Навколо мене позитивні люди. Я живу в любові та злагоді. Мені спокійно й радісно. Почуваюся щасливим!» [17].

Важливо представити студентам програму майбутньої діяльності. Викладачі по-різному ознайомлюють студентів із такою програмою з нового конкретного предмета, курсу тощо. Вони можуть обмежуватися назвою теми й переліком того, що робитимуть студенти, а можуть розкрити зміст майбутніх занять, окреслити завдання й очікувані результати їхньої діяльності, розповісти про передбачувані методи та форми роботи, оцінювання її результатів. Важливо, щоб викладач говорив не про одне заняття, а показував перспективу у вивченні теми чи розділу. Відкрита позиція педагога, представлення програми майбутньої спільної діяльності сприяють, на наш погляд, нейтралізації напруженості в аудиторії, допомагають студентам побачити перспективи власної діяльності, позбутися відчуття невпевненості та страху перед майбутнім [17].

Наступним етапом у діяльності викладача, що дає йому змогу дізнатися про імена студентів, а їм натомість краще пізнати один одного, створити сприятливу атмосферу, є «знайомство». Прийоми проведення «знайомства», що побудовані на інтерактивних технологіях, сприяють включенню студентів у спільну роботу, згуртовують колектив. Важливо, щоб знайомство проходило в умовах, що не породжують почуттів суперництва, протистояння, недовіри. Якщо перше враження від початку спільної праці буде пов'язане з позитивними емоціями, викладачеві буде легше забезпечити ефективну роботу в аудиторії [17].

На перших заняттях зі «Вступу до педагогічної професії» варто застосовувати методи й прийоми створення позитивної атмосфери навчання та організації комунікації студентів. У цьому допомагають вправи «Групова взаємодія» (для приємного спілкування, кожен студент на першу літеру свого імені називає рису або якість, притаманну йому) та «Знайомство» (основне завдання – краще пізнати студентам один одного та викладача, створити невимушену, довірливу, сприятливу й доброзичливу атмосферу, дізнатися коло інтересів студентів для подальшої плідної роботи та позитивного сприймання дисципліни). Найчастіше використовують такі форми: «Ім'я –

характер», «Ім'я – побажання на пару» (тиждень, вихідні)». Можна запропонувати студентам продовжити два речення. «Я – ... (Мене звати...). Багато хто знає, що я..., проте мало кому відомо, що я...» [15].

Використання завдання «Приховані «скарби» допомагає краще пізнати студентів, дає змогу зробити логічний перехід до речень, якими має володіти педагог. Наприклад: «Привітаймо оплесками тих, хто приїхав з іншого міста; має цікаве захоплення; любить спілкуватися; любить дітей тощо». Вправа «Інтерв'ю» передбачає попарне об'єднання учасників групи. Кожен повинен розповісти своєму сусідові історію про себе. Завдання слухача – не перебивати того, хто говорить, уважно аналізувати розповідь. Після терпимого вислуховування кожного з партнерів групи потрібно зібратися разом. Учасник має стисло представити свого партнера, повідомити, що він запам'ятав із почутого. Для полегшеного виконання вправи варто оперувати запитаннями підказками: «Мої інтереси й уподобання», «Що вирізняє мене серед інших, характеризує мою індивідуальність?», «Що про мене ще невідомо групі?» тощо. На заняттях не варто говорити про свої переживання, відчуття, емоції, хоч і педагог, і студенти постійно їх фіксують.

Діагностика емоційного стану студентів допоможе викладачеві виявити проблеми й труднощі в соціально-психологічному аспекті, вибудувати свою діяльність, зважаючи на її результати. До початку заняття можна застосувати методи діагностики (наприклад, прийом «Градусник» пропонує студентам намалювати великий градусник на дошці або на папері; верхні й нижні значення шкали не повинні перевищувати +5 і –5) або, залежно від ситуації, попросити студентів розповісти про свої відчуття, переживання, емоції після використання однієї з технологій. Знаючи, які емоції, відчуття переважають у студентів, педагог вибудовує свою діяльність. Коли всі крапки на «Градуснику» розташовані, наприклад, у верхній частині, що вибрана як позитивна, тоді розпочинають заняття.

Водночас численна кількість крапок засвідчує погане емоційне самопочуття, тому викладачеві не варто відразу вдаватися до інтерактивної технології, особливо, якщо вона потребує налагодження взаємин між учнями. Можна суттєво поліпшити психологічну атмосферу в аудиторії, поговоривши зі студентами й налаштувавши їх на виконання завдання [17].

Для виявлення очікувань і побоювань студентів, викладач може розпочати заняття з того, що студенти та він сам перебувають на початку важливого шляху. Для того щоб шлях був успішним, треба з'ясувати, чого очікують від роботи на цьому занятті присутні. Можна запропонувати студентам продовжити речення «Від цього заняття я очікую... Я трохи побоююсь...» і висловитися за допомогою уявного мікрофона. Необхідно попередити студентів про необхідність висловлюватися лаконічно, стисло, не відхиляючись від теми.

Гарно зарекомендувала себе вправа «Мої очікування», коли студентам пропонують записати на стікерах свої очікування від заняття й прикріпити їх на дошку. Вправи «Незакінчені речення», «Чарівна подушка», «Чотири сфери» представлені в додатку Ж. Подоланню деяких побоювань сприятиме окреслення правил поведінки чи норм роботи на занятті. Наприклад, деякі

студенти не висловлюються на занятті, оскільки відчувають страх перед критичними зауваженнями своїх товаришів. Цю проблему, на наш погляд, допоможе подолати затвердження правил зворотного зв'язку й норм спільної діяльності [18].

Необхідно виокремити такі норми, які допомогли б організувати спільну діяльність студентів, створити атмосферу комфорту й безпеки, згуртувати студентів. Вправи, які сприяли згуртуванню («Емоції та ситуації», «Щоб говорити правду», «Чим ми схожі?», «Перетворення», «Амеба») та міжособистісному спілкуванню («Запитай – відповім», «Мое послання у світ», «Непотріб», «Мое уявлення про час», «Мое відчуття часу», «Розрізані квадрати», «Телепатія», «Коло довіри», «Мух краще ловити на мед», «Будуємо автомобіль», «Паперовий кухоль», «Зв'язування у вузлики»).

У режимі «мозкового штурму» можна назвати правила, що можуть сприяти ефективній і комфортній роботі кожного на занятті. Використання вправи «Бажано, обов'язково, не можна» допоможе організувати діяльність відповідно до окреслених правил, зменшить побоювання щодо активної участі на занятті. Такий підхід дасть змогу створити позитивну мотивацію для подальшої діяльності, розвивати позитивні емоції й почуття стосовно вивчення дисципліни, а також допоможе організувати навчання, оскільки всі пропозиції обговорюють, узгоджують із групою, а ті, що схвалили разом, записують на плакаті. Викладач озвучує загальний перелік і пропонує учасникам скріпити своїми підписами наміри дотримування цих правил.

Прикладом найпростіших правил роботи можуть бути такі: приходити вчасно; говорити тільки від себе, не оцінювати висловів один одного, конструктивно ставитися до висловів інших [18].

Варто зауважити, що під час підготовки викладача до занять, а також безпосередньо в процесі проведення вправ необхідно брати до уваги такі моменти: правильний вибір вправ відповідно до поставленої мети й завдань, особливостей групи (згуртованість учасників, міжособистісні взаємини, досвід спільної роботи тощо) та однорідності групи (вік, стать, індивідуальний досвід, інтелектуальні й фізичні дані); обов'язковий інструктаж групи перед початком виконання вправ; дискусія й інтерпретація після її завершення [18].

Для підвищення мотивації до професійної діяльності та формування професійних ціннісних орієнтацій у майбутніх учителів іноземних мов через використання інтерактивних технологій – під час опанування навчальних дисципліни фахового спрямування проведено групові й індивідуальні бесіди з елементами переконання, навіювання, метою яких було формування в студентів потреби до навчання, провадження професійної діяльності, пробудження в них бажання формувати професійно-ціннісні орієнтації. На заняттях із дисципліни «Практичний курс англійської мови» для підвищення мотивації майбутніх учителів іноземних мов до професійної діяльності використано низку завдань, розроблених нами самостійно та екстрапольованих із досвіду інших дослідників.

Для формування ціннісних орієнтацій використано вправу «Герб моїх життєвих цінностей та моє професійне кредо», за допомогою якої виявлено ціннісні орієнтації студентів. Застосування вправи дало змогу зрозуміти свої

життєві цінності, сформулювати мрію, розкрити внутрішній мотиваційний світ, усвідомити власні цінності та вибрати головні з них. Студентам роздано бланки «Герб та девіз» і запропоновано заповнити символами поля герба, який потім допоможе подолати шлях у досягненні мрії, дати відповіді на запитання: «Що може зробити Вас щасливим? Що для Вас є життєвим крахом? Яка Ваша першорядна мета в житті? Яка Ваша професійна мрія?». На смужці необхідно було написати фразу, яка б могла слугувати особистим професійним кредо.

Для виконання цього завдання студенти не повинні використовувати слова; писати кольоровими олівцями; у малюнковій формі передавати почуття; застосовувати символи, графічні знаки. Після виконання вправи організовано обговорення, під час якого кожен студент зробив висновок про найважливіші життєві цінності, мотиви, прагнення, бажання, мрії та окреслив шляхи їх досягнення. Схожим є завдання «Девіз», що полягало у формулюванні англійською мовою девізу успішної особистості, яка впевнено рухається до досягнення своїх цілей. Важливо, щоб девіз сподобався студентові, надихав на наполегливу роботу. На окремому аркуші паперу студенти писали розповідь, пов'язану з їхнім девізом, та представляли її [13].

Дотичною є вправа, що налаштовує студентів на позитивну роботу та проєктує успішне майбутнє, – «План дій». Студенти мають скласти план дій на майбутнє, відповівши на запитання, що потрібно зробити, щоб бути успішним у своїй професійній діяльності. За допомогою вправи «Книга» студенти з'ясовували, яка книга найбільш важлива в одержанні професійних знань із їхньої спеціальності. Студенти мали змогу підготуватися, а потім попрактикуватися в ораторському мистецтві, висловити вагомні аргументи на користь свого рішення та переконати в цьому однокласників. Тематика творів-роздумів, що сприяли розвиткові мотивації до навчання та майбутньої професійної діяльності: «Miss a meal if you have to, but don't miss a book» («Можна пропустити прийом їжі, але не книгу»); «Only the educated are free» («Лише освічені люди вільні»); «Always desire to learn something useful» («Завжди прагни до пізнання чогось корисного») [13].

Завдання, запропоновані студентам на заняттях з англійської мови, передбачали аналіз можливих перешкод на шляху до мети, а також шляхів їх подолання, що посилювало гнучкість і наполегливість студентів у досягненні цілей, пов'язаних із навчальною діяльністю, сприяло становленню мотивації навчання та налаштовувало на майбутню професійну діяльність. На заняттях із дисциплін «Педагогіка», «Методика викладання іноземної мови» використано інтерактивні завдання, розроблені самостійно та науковцями Н. Нікулою, С. Смагіною, для підвищення мотивації до навчання, майбутньої професійної діяльності, для формування професійно-особистісних якостей і цінностей студентів [13].

На заняттях із педагогіки студентам запропоновано колективно змодельовати асоціативний куш до слова «учитель», щоб на етапі підсумку дискусії повернутися до нього й доповнити чи змінити свою думку, якщо протягом заняття вона змінилася. Далі організовано дискусію на тему «Учитель іноземної мови, його професійні якості». Студентам запропоновано відповісти на низку запитань.

1. Чи погоджуєтеся Ви з твердженням, що «учитель – особа публічна»?
2. Чи можна вважати мовлення вчителя його приватною справою?
3. Як Ви розумієте вислів: «Учителем школа стоїть»?
4. Як Ви ставитеся до твердження: «Учитель – це постійний учень»?

Крім того, студенти мали пригадати вислови відомих людей, прислів'я та приказки про професію вчителя й прокоментувати їх. Завдяки такому підходові, у студентів формується уявлення про професію вчителя, про вчителя як про особистість. Вправа «Моя професійна мотивація» полягала в тому, щоб допомогти студентам зрозуміти власні мотиви вибору професійної діяльності та спрямувати їх до провадження професійної діяльності.

Студентам запропоновано перелік мотивів, за допомогою яких вони окреслювали найбільш актуальні мотиви на цьому етапі професійного становлення. Студентам необхідно було проранжувати їх за ступенем важливості. У переліку мотивів варто назвати такі:

- 1) отримання потенційного визнання, упізнаваність;
- 2) підтримання сімейних традицій;
- 3) сприяння людям;
- 4) заробіток;
- 5) легкий пошук роботи;
- 6) перспективність діяльності;
- 7) виявлення власних здібностей;
- 8) комунікація з людьми;
- 9) наповненість знаннями;
- 10) змістова різноманітність;
- 11) творчий характер роботи;
- 12) складність діяльності;
- 13) легкий і спокійний характер роботи;
- 14) постійне самовдосконалення.

Виконуючи завдання, студенти мали кілька хвилин, щоб скласти власну ієрархію мотивів. Після цього вони робили висновок, що кожен із них має свої домінуючі та не зовсім важливі мотиви, проте для провадження ефективної професійної діяльності їм необхідно чітко усвідомити й виокремити головні мотиватори. На заняттях із методики викладання іноземної мови організовано відвідування занять досвідчених учителів та перегляд у мережі Інтернет доступних відеоуроків учителів, які стали переможцями конкурсу «Учитель року». Після перегляду відео студентам запропоновано подискутувати на тему, чи відповідають учителі з відео тим вимогам, які окреслюють до них суспільство та Нова українська школа. Відвідування уроків та перегляд відеозаписів і майстер-класів досвідчених учителів дали змогу майбутнім учителям іноземних мов накопичити власний педагогічний досвід. Оскільки вчитель – центральна фігура в закладі освіти, студентам запропоновано гру «Імідж сучасного вчителя», де вони з'ясовували, яким він має бути.

Кожен студент, одержуючи м'яч, називав одну ознаку іміджу сучасного вчителя. Переможцем став студент, який більше за всіх назвав цих ознак. На завершальному етапі виконання вправи підбито підсумки стосовно того, який насправді вчитель потрібний сучасній школі. Сформульовано висновок, що

нині необхідний учитель, який розуміє, любить і поважає особистість дитини, сприймає її такою, якою вона є, із позитивними та негативними моментами, розуміє природні потреби й можливості, зважає на них, ніколи не дозволить образити чи принизити, не допустить фальші в стосунках.

Дискусії «Я просив...», «Урок метелика», «Усе залежить від тебе», «Про вчителя та учня» сприяли розвиткові позитивної мотивації студентів до досягнення поставленої мети; сформували розуміння того, що для досягнення бажаних результатів необхідно докласти зусиль, вчитися долати труднощі, покладатися лише на себе, усвідомити, що людина самостійно відповідає за свої вчинки та є творцем власної долі.

У процесі опанування теми «Учитель як суб'єкт педагогічної діяльності», що передбачена в межах навчальної дисципліни «Вступ до спеціальності», проведено круглий стіл «Творчість та інноваційність педагогічної діяльності». Майбутні вчителі мали змогу обговорити сутнісні характеристики креативного вчителя, проаналізувати й порівняти поняття «інноваційність», «творчість», «креативність»; виявити ознаки творчості в професійній діяльності вчителя, її вплив на формування особистості учня та ефективність провадження професійної діяльності.

Завдання «Однодумці чи опоненти?» мало на меті спонукати студентів замислитися над висловами видатних людей, розкрити сутність їхніх міркувань, узяти для себе щось корисне, оскільки вислови видатних людей наголошують на значущості професії вчителя. Студентів поділено на пари, кожній парі запропоновано картки з афоризмами. Студенти пояснювали, як вони розуміють зміст того чи того афоризму, висловлювали згоду з ним або ж заперечували («Учителі, яким діти зобов'язані вихованням, поважаніші, ніж батьки: одні дарують нам тільки життя, а інші – добре життя» (Аристотель); «Завдання вчителя – відкривати нову перспективу роздумів учня» (Конфуцій); «Лише той Учитель, хто живе так, як навчає» (Г. Сковорода); «Більшість учителів витрачає час на запитання, покликані з'ясувати, чого учень не знає, а справжнє мистецтво формулювання запитання полягає в тому, щоб з'ясувати, що учень знає або здатний пізнати» (Альберт Ейнштейн); «Щоб бути хорошим викладачем, потрібно любити те, що викладаєш, і любити тих, кому викладаєш» (Василь Ключевський); «Учитель – це не той, хто допомагає тобі закінчити школу. Учитель – це той, хто допомагає тобі почати власне життя» (Святослав Вакарчук).

Для обговорення виробничих, організаційних умов, які б сприяли отриманню задоволення від роботи, студентам запропоновано вправу «Ідеальна виробнича ситуація». Вони уявляли, що самі створюють усі необхідні умови для продуктивної професійної діяльності, та описували ідеальну ситуацію для отримання якісного результату праці з подальшим обговоренням і відповідями на запитання (Чим корисною для вас була ця вправа? Які ідеї можна впровадити у свою професійну діяльність? Чи допоможе це вам почуватися упевнено на робочому місці?) [18].

Для виконання вправи «Портрет «нового» учителя» студентам було запропоновано плакат «Сонця успіху», на променях якого вони записували свої риси характеру, якими пишаються як майбутні професіонали та якими має

володіти вчитель сучасної української школи. Щоб досягти успіху і стати справжнім професіоналом, студентам необхідно мати зазначені риси характеру. Для демонстрації престижності професії вчителя, її суспільної значущості студентам запропоновано гру «Реклама вчителя іноземних мов». Мета вправи – активізувати інтерес до постаті сучасного вчителя іноземних мов, бажання вдосконалювати власні професійно значущі якості, мотивувати до ефективного провадження майбутньої професійної діяльності. Для розвитку позитивного складника професійної діяльності передбачено вправу «Зіркова година». Студентам запропоновано скласти п'ять характерних для професії педагога радощів, заради чого живуть представники цієї професії, що для них є найважливішим у житті та роботі.

Кожен учасник за допомогою пантоміми показував ті радощі, котрі він виокремив, а інші студенти відгадували. Мета вправи «Людина на своєму місці» полягала в самостійному аналізі недоліків і переваг у студентських та професійних ролях. Учасників розподіляють на дві команди. Перша команда постає в ролі студентів, інша – фахівців. Завдання студентської команди – намалювати картину на тему «Чудова пора студентства», команда фахівців має інше завдання – зобразити картину «Чудова пора професійної зрілості». Команди по чергово називають 6 атрибутів студентства і 6 ознак професійної зрілості. Серед виокремлених атрибутів потрібно підкреслити найважливіший. Після 15–20 хвилин виконання роботи команди мають обмінятися аркушами. Протилежний бік аркуша слугує для того, щоб учасники обох груп назвали 6 мінусів вікового періоду та вибрали серед них найголовніший. Згідно з логікою проведення гри, команди представляють власну творчість, деталізують недоліки й переваги однієї із соціальних ролей.

Під час гри варто з'ясувати, у якому віці з'явиться бажання відмовитися від плюсів студентства, а також спробувати роль професіонала. Студенти мають окреслити особистісні якості, що, на їхню думку, допомагають ставати професійно зрілою особистістю. Кожен з учасників на індивідуальному аркуші писав вік, у якому, на його думку, плюси студентства будуть відчуватися менше, пояснював чому і перераховував наявність необхідних професійно важливих якостей. Потім кожен по колу зачитував свою думку.

Підбиваючи підсумки, учасники називали, що найпривабливіше виявлено в періоді студентства та в періоді професійної зрілості, а також звертали увагу на те, який вік і які якості зазначені найчастіше. Під час виконання вправи «Лінія життя» кожен студент малював на аркуші паперу, розділеному пунктирною лінією посередині на верхню й нижню половини, лінію, що символізувала життя учасника, усе минуле, від народження до сьогодення, і майбутнє, як кожен уявляє його. Повідомлено умову малювання: коли лінія проходить вище від пунктиру, це символізує позитивні події життя, з успіхами й радощами, коли лінія позначена нижче від пунктиру, то вона символізує негативний досвід, труднощі, невдачі, горе. Потім малюнки обговорювали в групі, звертаючи увагу на те, як переважно сприймають студенти своє життя – більша чи менша частина лінії розташована у верхній / нижній частині листа, наскільки багато точок перетинань пунктиру. Студенти коментували ці психологічні «автопортрети»; викладач наголошував на тому,

що негативний досвід минулого – це цінність, яку треба використати, щоб надалі рухатися з меншою кількістю перетинань межі, прямуючи все вище до своєї мети.

Під час виконання вправи «Мій життєвий шлях» повідомлено, що один мандрівник ішов по «шляху життя» й опинився на перехресті; зупинився, озирнувся й задумався про те, по якому шляху йти далі. Завдання кожного учасника – уявити себе мандрівником, зобразити на аркуші власну історію, свій нинішній стан, окреслити можливі варіанти майбутнього життя. Учасник має стисло занотувати або візуалізувати власні думки й почуття, описати спогади, переживання, фантазії та мрії; зазначити, куди він прагне дійти, що варто взяти з собою в дорогу, що потенційно трапиться на шляху, яких навичок і вмій бракує наразі.

Обговорюючи виконане завдання, учасники зосереджують увагу на тому, якою була дорога особи, коли саме мандрівник почувався найбільш щасливим, переживав незабутні емоції, що цьому сприяло. Викладач наголошує, що учасникам варто робити акцент на єдності минулого й сьогодення, сьогодення та майбутнього; аналізувати, чим відрізняється попередній шлях від нинішнього й від запланованого та чим вони подібні, яка мета цього шляху, що засвідчує досягнення мети, які існують умови, засоби, можливості для реалізації планів. У межах вправи «Вечір спогадів» кожен студент отримав завдання: «Заплющіть очі та уявіть, що коли Ви їх розплющите, Ваш вік сягне на 30 років більше, ніж зараз. Розплющивши очі, походите по кімнаті, спробуйте проаналізувати свої відчуття стосовно того, якими Ви стали та як склалося Ваше життя завдяки здобутій вищій освіті, успішній професійній реалізації тощо. Розкажіть один одному про свої враження, як на вечорі спогадів».

Вправа «Мій заступник» починається з короткого повідомлення про те, що в деяких племенах існують тотемні тварини, такий тотем може бути в кожної людини. Студентам запропоновано спробувати уявити власний тотем і виліпити його. Коли він буде виготовлений, можна звернутися до тотему з якимось проханням. Під час короткого обговорення звертають увагу на доцільність спрямованості людини в майбутнє, важливість формулювання мети й докладання зусиль для її реалізації. Вправа «Взаємні презентації» передбачала три етапи. Перший етап роботи полягав у тому, що кожен самостійно малював образ «Я і моя професія».

На виконання першого етапу заплановано 5 хвилин. На другому етапі студенти розповідали своїм партнерам про себе якомога докладніше. На виконання цього етапу студенти мали 5 хвилин. Третій етап роботи – відрекомендувати групі свого партнера. На цьому етапі важливо одержати якомога більше різноманітної інформації про нього. Учасники відповідали на такі запитання: «Як я уявляю свою професію?»; «Що я ціную в самому собі?»; «Предметом моєї гордості є...»; «Що я умію робити краще за все?». Після завершення вправи підсумовано, що люди, які присутні в аудиторії, об'єднані спільними інтересами, прагненням до професійного вдосконалення та зростання тощо [18].

Вправа «Життєвий та професійний кодекс педагога» передбачала

вербалізацію життєвих і професійних цінностей та принципів. Студенти отримували картки із зображенням приголосних і голосних звуків. Картки розподілено між студентами групи. Завдання студентів – сформулювати декілька значущих для них особисто та світу в цілому життєвих і професійних правил, які б розпочиналися на букви, написані на картках. Після закінчення роботи групі пропонували прочитати сформульовані закони, дотримуючись алфавітного порядку. Група створювала єдиний життєвий і професійний кодекс педагога [18].

Вправа «Коли я був школярем» покликана занурити студентів у світ дитинства, у якому роблять перші самостійні кроки, пізнають світ, дізнаються про щось нове. Студентам запропоновано згадати власні бажання дитинства та продовжити таке речення: «Коли я був школярем, мені хотілося, аби мій учитель...». Для активізації мотивів щодо поставленої мети студентам запропонована вправа «Машина часу». Учасники заплющували очі й поринали в минуле, у якому не бажали вдосконалюватися, дбати про самоосвіту, про своє професійно-педагогічне зростання, про формування професійних цінностей. Потім уявляли, що за таких умов потрапили в майбутнє, розплющували очі та обговорювали низку запитань: «Яким учителем Ви себе бачите? На якому рівні Ви проводите уроки? Яке у Вас педагогічне звання? Чи люблять Вас діти? Чи досконалі Ви в професійно-методичній діяльності? Чого очікуєте? Чого побоюєтеся?».

Потім навпаки уявляли, що за роки навчання наполегливо працювали, самовдосконалювалися, докладали зусиль до самоосвіти, формували професійно значущі якості особистості, працювали над рисами свого характеру, прагнули до професійної діяльності. На завершення студенти давали відповіді на ті самі запитання. Відповіді порівнювали та обґрунтовували висновок про те, що досягненню бажаних результатів сприяла стійка мотивація [15].

Застосування тренінгових технологій дало змогу активізувати зацікавленість студентів в особистісному зростанні – свідомій систематичній роботі з формування суспільно цінних якостей характеру, притаманних гармонійно розвиненій особистості, трансформації недоліків поведінки, негативних рис та особистісних якостей; акцентувати на ставленні студентів до майбутньої професійної діяльності, до формування позитивної мотивації, до набуття знань, умінь і навичок за короткий час.

Тренінгові технології передбачають виконання професійних дій студентами із самостійного розв'язання типових та нестандартних фахових проблем. У тренінгу широко використано методи, які спрямовані на стимуляцію взаємодії учасників. Усі вони об'єднані під назвою інтерактивні технології й забезпечують взаємодію та власну активність учасників під час динамічного навчального процесу. Тренінг сприяє розвиткові вмій студентів усвідомлювати проблемну професійну ситуацію, аналізувати її та свою поведінку в ній, виробляти вміння професійної поведінки, яка є оптимальною в професійній ситуації та найефективніше розв'язує її [13].

Тренінг як технологія інтерактивного навчання має низку особливостей:

1) груповий процес – група є відображенням суспільства в мініатюрі,

надає змогу кожному учасникові ідентифікувати себе з іншими, набувати нового досвіду; водночас у групі найбільш ефективно забезпечений зворотний зв'язок та підтримка від інших;

2) активність учасників – тренінгові форми проведення занять передбачають інтерактивний обмін інформацією між тренером і групою, а також між самими учасниками; кожен відчуває власну причетність до процесу навчання та вважає набутий досвід «своєю власністю»; учасники мають змогу вільно висловлювати свої думки, навчання спрямоване не лише на знання, а на прищеплення навичок і вироблення моделі поведінки;

3) мета навчання – тренінг орієнтований на запитання й пошук відповіді, набуття досвіду, допомогу учасникам у саморозвитку; традиційні форми навчання здебільшого спрямовані на передання інформації від викладача до слухачів, а також на правильну відповідь, необхідність відтворення почутого;

4) принцип «тут і зараз» – методика проведення тренінгу передбачає побудову взаємин у системі «тут і зараз», що базоване на відтворенні (імітації, моделюванні) проблемних ситуацій, характерних для реального життя; протягом навчального заняття учасники «проживають» конкретну подію, осмислюють її, змінюють модель поведінки, виробляють навички ухвалення рішень тощо;

5) атмосфера занять – неформальна атмосфера проведення тренінгу, зручне розташування місць колом, півколом чи малими групами сприяють позитивній налаштованості учасників, дають змогу налагоджувати зворотний комунікативний, емоційний, інтелектуальний зв'язок між членами групи та уникати одноманітності впродовж усього заняття;

6) поєднання різних індивідуальних стилів – методи тренінгового навчання допомагають більш ефективно вибирати техніки подання інформації відповідно до індивідуальних особливостей сприймання учасників; на тренінговому занятті учасники мають «говорити», «писати», «малювати», «грати», «відчувати на дотик», «переживати»; поєднання таких різноманітних стилів подання матеріалу зможе забезпечити його ефективне сприймання на інтелектуальному (мозковий штурм, розв'язування проблем), емоційному (ігри, рольові ігри, обговорення), фізичному (руханки, фізичні вправи) рівнях [9, с.3].

Мета тренінгів для майбутніх учителів іноземних мов – створення умов для усвідомлення ними власних професійних можливостей та окреслення шляхів професійного зростання, формування мотивації до майбутньої професійної діяльності та життєвих і професійних цінностей.

Основні завдання тренінгів:

1) сприяти розумінню учасниками власного професійного «Я», прийняття себе в професії;

2) навчити учасників долати професійні труднощі;

3) керувати своїм професійним розвитком;

4) сприяти професійно-творчому становленню вчителя [9, с.4].

Ефективність засвідчили тренінги з педагогічної майстерності «Учитель – вічний учень», «Професійна компетентність педагога», «Толерантність як показник компетентності педагога», «Покликання вчителя – покликання

високе і благородне» тощо. Педагогічний тренінг «Творча майстерність учителя» та «Все в твоїх руках». Для досягнення ефективності занять необхідно дотримуватися чіткої структури. Зокрема, у межах одного заняття заборонене проведення кількох однотипних вправ; натомість рекомендоване урізноманітнення форматів роботи, що розвиває інтерес, сприяє формуванню мотивації, допомагає запобігти розфокусуванню уваги. Викладач повинен проінструктувати учасників перед початком заняття або перед виконанням кожної вправи.

Організація тренінгу підпорядкована низці правил, яких мають дотримуватися всі учасники: активність, рівність, свобода висловлювання тощо. Нові відомості, зазвичай, подають у формі міні-лекції, інформаційного повідомлення, розповіді. Для відпрацювання практичних навичок передбачені інтерактивні вправи. Тренер (методист) зобов'язаний усебічно проаналізувати результати виконання вправ, прокоментувати їх та систематизувати. Якісне виконання цього завдання стане можливим лише в разі наявності високого рівня професійної підготовки. Доцільно пропонувати прості вправи, проводити фізкультхвилинки, організовувати перегляд відеоматеріалів тощо [3].

Отже, використання інтерактивних технологій сприяє інтелектуальному розвитку студентів, підвищенню мотивації до професійної діяльності та формуванню професійних ціннісних орієнтацій, розвитку пізнавальної активності, пізнавальних інтересів, зацікавленому ставленню до нестандартної організації освітнього процесу, активізації творчої діяльності, формуванню вмінь помічати проблему, знаходити шляхи її розв'язання, оволодінню навичками саморозвитку особистості, надає змогу думати, творити.

Список використаних джерел

1. Авраменко К. Роль інтерактивних технологій у змісті методичної підготовки майбутніх учителів. Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. 2012. Вип. 42. URL: [http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/Ppps_2012_42\(2\)_12.pdf](http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/Ppps_2012_42(2)_12.pdf).
2. Алексєєнко Т. А., Сушанко В. В. Основи педагогічного експерименту і кваліметрії: навч.-метод. посіб. Чернівці: Рута, 2003. 41 с.
3. Гоменюк Л. В. Збірка тренінгів з педагогічної майстерності «Вчитель – вічний учень». URL: <https://urok-ua.com/zbirka-treningiv-zpedagogichnoyi-maysternosti-vchitel-vichniy-uchen>.
4. Зимняя И. А. Педагогическая психология: учеб. пособ. Ростов н/Д.: Феникс, 1997. 480 с.
5. Іванова Н. Мотивація фахівця до професійної діяльності: поняття, зміст та функції. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Військово-спеціальні науки. 2016. Вип. 1. С. 21–24.
6. Єрохін С. А., Нікітін Ю. В., Нікітіна І. В. Концепція професійної мотивації студентів як фактора конкурентності на ринку праці. Науковий юридичний журнал. Хмельницький: Вид-во НАДПС України імені Б. Хмельницького, 2011. № 1 (1). Ч. II. С. 20–27.
7. Каньоса Н. Г. Особливості формування професійної мотивації

студентів вищого педагогічного закладу. URL: file:///C:/Users/boss/Downloads/znprrp_2012_11_12.pdf (дата звернення: 16.09.2018).

8. Левченко Л. С. Розвиток професійно-творчої самореалізації особистості педагога та студента. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2015. № 1 (45). С. 298–306.

9. Леонова Н. С. Інтерактивні технології навчання як засіб реалізації творчих здібностей учнів. Педагогічна майстерня. 2013. № 4 (28). С. 2–7.

10. Помиткіна Л. Психологічний тренінг як засіб корекції внутрішньо особистісних дисгармоній старшокласників. Неперервна професійна освіта: теорія і практика. 2003. Вип. 2. С. 193–200.

11. Пометун О. І., Побірченко Н. С., Коберник Г. І., Комар О. А., Торчинська Т. А. Інтерактивні технології: теорія та методика: посіб. Умань; Київ, 2008. 95 с.

12. Прищак М. Д. Методологічний концепт комунікативного підходу в освіті та педагогіці. Знання. Освіта. Освіченість: зб. матеріалів I Міжнародної науково-практичної конференції (м. Вінниця, 25 – 27 вересня 2012 р.). Вінниця: ВНТУ, 2012. С. 92–95.

13. Радзімовська О. Психологічний тренінг з розвитку професійної ідентичності як засіб професійно – творчого становлення педагога. URL: http://lib.iitta.gov.ua/3472/1/Психологічний_тренінг_з_розв.ПІ_як_засіб_професійно-творчого_становлення_педагога_...pdf.

14. Реан А. А., Кудашев А. Р., Баранов А. А. Психология адаптации личности. СПб.: Прайм-ЕВРОЗНАК, 2008. 479 с.

15. Рогульська О. О. Формування професійних ціннісних орієнтацій у майбутніх учителів іноземних мов. Інновації в сучасній освіті: український та світовий контекст: матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції (м. Умань, 18 – 19 квітня 2019 р.). Умань: Візаві, 2019. Ч. 2. С. 97–101.

16. Сушик Н. С. Педагогічна технологія формування гуманістично-професійних якостей майбутніх фахівців: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07 / Волинський держ. ун-т ім. Лесі Українки. Луцьк, 1996. 23 с.

17. Ткаченко А. О. Тренінг. Профілактика професійного вигорання педагога шляхом формування позитивного мислення. URL: https://ukrom.in.ua/vihovni_zahodi/4-tren-ng-prof-laktika-profes-inogo-vigorannjapedagoga-shljahom-formuvannja-pozitivnogo-mislennja.html.

18. Шолохова О. О. Розробка занять з теми «Моя майбутня професія». URL: <http://www.kramnvk.in.ua/wp-content/uploads/2014/12>.